

URBANE PRIHODNOSTI OD VIZIJ SLOVENSКИH MEST DO UTIŠANIH MESTNIH PREBIVALCEV

SAŠA POLJAK ISTENIČ

Prizadevanja za boljšo prihodnost niso vezana na določene lokacije, a so najopaznejša prav v mestih kot osrednjih žariščih moči. Ta si prizadevajo, da bi zadovoljila potrebe (rastočega) prebivalstva z načrtovanjem razvoja infrastrukture in dejavnosti, ki vplivajo na kakovost življenja. Prispevek¹ izpostavlja teme, ki so se v izbranih slovenskih mestih pokazale kot osrednje za njihovo prihodnost. Take raziskave zapolnjujejo vrzel v urbanih študijah, ki se navadno posvečajo velikim in vplivnim mestom.

Ključne besede: običajna mesta, razvoj, časovnosti, urbane vizije, odzivi prebivalcev

Efforts for a better future are not tied to specific locations but are most noticeable in cities as central foci of power. These strive to meet the needs of (growing) population by planning the development of infrastructure and activities that affect the quality of life. The paper highlights topics that have proven central for the future in selected Slovenian towns. Such research fills a gap in urban studies, which usually focus on large and influential cities.

Keywords: ordinary cities, development, temporalities, urban visions, citizens' reactions

V Ljubljanskem železniškem vozlišču je železnica že poglobljena, Ljubljana je plovna reka, dela na prekopu Sava–Ljubljana–Soča–Jadransko morje so se že začela ...

To naj bi bila Vizija 2050 Mestne občine Ljubljana, kot je nakazana na koncu *Trajnostne urbane strategije Mestne občine Ljubljana 2014–2020* (MOL, 2015: 81), ki so jo decembra 2020 mestni svetniki brez vsebinskih sprememb (zgolj s spremembo naslovnice) podaljšali za deset let, tj. do leta 2030. Našla sem jo po naključju ob analizi vizij osmih slovenskih in hrvaških mest, ki jih obravnavamo v projektu *Urbane prihodnosti: Zamišljanje in spodbujanje možnosti v nemirnih časih* (Poljak Istenič, Gulin Zrnić, 2022), in si mislila, da se je občina z njo brcnila v koleno. Kaj sploh lahko kot prebivalci Ljubljane prispevamo k tako zamišljenemu razvoju mesta? In če ne moremo (skoraj) ničesar prispevati, kako to vpliva na našo lokalno zavest in na pripravljenost sooblikovati prihodnost našega mesta?

To so vprašanja, ki se porajajo številnim strokovnjakom in prebivalcem sodobnih mest. Inštitut za študije stanovanj in prostora in Knjigarna Azil sta oktobra 2021 v Ljubljani pripravila okroglo mizo z naslovom *Mesto, za koga?*. Čeprav Ljubljančani niso edini, ki se sprašujejo, kam peljejo posegi v prostor in trenutni način upravljanja mesta, je slovenska

¹ Zahvaljujem se Valentini Gulin Zrnić, ki mi je dovolila uporabo nekaterih idej in delov besedila, ki sva ga spisali ob snovanju projekta.

prestonica pogosto v središču takšnih razprav. Okroglo mizo je tako pospremil zapis, da se Ljubljana razvija kot druge evropske prestolnice:

iz leta v leto je vse bolj urejena in privlačna. Odpirajo se nova kulturna središča, prenavlja se infrastruktura, urejajo se parki in revitalizirajo se degradirani prostori. Na vseh koncih mesta rastejo novi gradbeni projekti in stanovanja. Mestna oblast se veseli novih investorjev in se trudi ugajati njihovim željam. Z izjemo koronskih časov se tudi prilivi s strani cvetočega turizma iz leta v leto povečujejo. V vseh občinskih strategijah se vneto poudarja dvigovanje kakovosti bivanja za občane. Kdo bi vsemu temu lahko oporekal?²

V tematskem sklopu o urbanih prihodnostih avtorji obravnavajo teme, ki so se v izbranih slovenskih mestih (Ljubljana, Nova Gorica, Murska Sobota, obalna mesta) pokazale kot osrednje za njihovo prihodnost, in prizadevanja njihovih prebivalcev, ki se z njimi strinjajo in aktivno delujejo za njihovo uresničevanje, jim oporekajo ali jih ignorirajo – ali pa, kakor kažejo raziskave (Hrobat Virloget, 2022; Vodopivec, 2022), mesta ignorirajo njih. Prizadevanja za boljšo prihodnost sicer niso vezana na določene lokacije, a so vendarle najopaznejša prav v mestih kot osrednjih žariščih moči (z bankami, korporacijami, vladnimi ustanovami in mediji), ki določajo stanje sodobnega sveta. Danes 55 % svetovnega prebivalstva živi na urbanih območjih in ta delež naj bi se do leta 2050 povečal na 68 %. Poleg tega danes skoraj 75 % evropskega prebivalstva – in prebivalstva Evropske unije – že živi v urbanem okolju (Združeni narodi, 2018: 1; Hrytsai, 2020: 22). Veliko mest si zato prizadeva, da bi zadovoljila potrebe svojega (rastočega) prebivalstva z načrtovanjem razvoja stanovanj, prometa, energetskih sistemov, druge infrastrukture, pa tudi zaposlitvenih možnosti, izobraževanja in zdravstvene oskrbe. Razvoj je sicer temeljni koncept mestnih in tudi drugih državnih politik, ki prihodnost sistematično vključujejo v vse svoje projekte. Ti projekti, kot trdi Marc Abélès (2000), nenehno nastajajo in se v naši sedanosti nikoli v celoti ne uresničijo, ampak nas odnašajo v daljno prihodnost, ki jo (lahko) pričakujemo.

OD »MEGA« DO »OBİČAJNIH« MEST

Urbane študije se najpogosteje posvečajo velikim ali vplivnim aglomeracijam – megamestom, metropolam in globalnim mestom – ki omogočajo nova, širša razmišljanja o urbanih vzorcih življenja (Caves, 2004). Zato je večina v svetovnem merilu manjših in manj vplivnih mest, kakršna so slovenska in hrvaška, v teh razpravah marginalizirana. V središču pozornosti v nadaljevanju objavljenih člankov so zaradi tega – v globalnem, pa tudi evropskem merilu – majhna mesta. S tem sledimo aktualnim pozivom, naj se pozornost namenja tudi

² <https://www.youtube.com/watch?v=oU9nzCNpxDM> (22. 12. 2022).

»običajnim mestom« (Robinson, 2006). Ta koncept poudarja neprimernost ocenjevanja in hierarhizacije mest ter nas spodbuja, da vse vrste mest – v vsej njihovi kompleksnosti, raznovrstnosti in posebnostih – obravnavamo kot plodna prizorišča za osvetlitev urbanih procesov. Po mnenju Jennifer Robinson (2006) naj bi namreč raziskave takšnih kontekstov oziroma mest okrepile razumevanje urbane problematike in tako poživile urbano teorijo.

Kljub tem pozivom »običajna mesta«, sploh na robu Evropske unije in drugih obrobnih območjih na svetu, v glavnem še vedno ostajajo v domeni nacionalnih znanstvenih disciplin. Slovenska in hrvaška urbana etnologija sta v 70. letih prejšnjega stoletja izšli iz obrata od usmerjenosti v preteklost k problematikam, ki so bile definirane kot »kritična znanost o sodobnosti« (Rihtman-Avğuštın, 1988). Začeni z etnografskimi študijami mestnih delovnih skupnosti in četrti, alternativnih ekonomij in življenja v predmestjih (Kremenšek, 1970, 1980; Ravnik, 1981; Rihtman-Avğuštın, 1988; Muraj, 1990; Godina Golija, 1992) so urbani etnologi v obeh državah sčasoma znatno razširili svoj obseg raziskav. Med drugim so raziskovali nova stanovanjska naselja, zgrajena v času socializma, družbeno konstrukcijo javnih prostorov, neoliberalno upravljanje mest, umetnost in kulturno življenje v mestu, urbano vrtičkarstvo, postsocialistični prostorsko-družbeni razvoj, brezposelnost v mestih, priseljence in migracije v mesta, tovarne in delavce v postsocializmu, turistični razvoj in znamčenje mest, urbano dediščino, teme trajnostnega razvoja mest ipd. (gl. npr. Vodopivec, 2007, 2021; Gulin Zrnić, 2009; Kozorog, 2009, 2011, 2012, 2013; Rubić, Gulin Zrnić, 2015; Poljak Istenič, 2015, 2016, 2018, 2019a, 2019b; Gulin Zrnić, Škrbić Alempijević, Zanki, 2016; Hrobat Virloget idr., 2016; Rubić, 2017; Čapo, Kelemen, 2018; Gulin Zrnić, Škrbić Alempijević, 2019; Kozina idr., 2019; Poljak Istenič, Kozina, 2020; Hrobat Virloget, 2020, 2021; Poljak Istenič, Šmid Hribar, Kozina, 2023).³

Raziskovalni projekt o urbanih prihodnostih, katerega rezultat so članki tega tematskega sklopa, izhaja iz obeh nacionalnih urbanih etnologij/kulturnih antropologij in predstavlja nadaljnji korak v njihovem razvoju v kritično znanost o urbanih prihodnostih. Raziskovalce zanima, katera vprašanja so pomembna za prihodnost določenih mest in kako se jih ta lotevajo. Pozorni so, kako si različni akterji (mestni upravljavci, združenja civilne družbe, državljani) predstavljajo in ustvarjajo urbano prihodnost, kako se te vizije sklicujejo druga na drugo, tekmujejo ali se izključujejo med seboj, kako se o njih razpravlja v javnosti, kako se bodoče vizije nanašajo na preteklost in aktivirajo sedanost, pa tudi na to, kdo ima glas, kdo je utišan in kdo je v ustvarjanju prihodnosti neviden. Čeprav članki obravnavajo slovenske primere, so nastajali v nenehnem dialogu s hrvaškimi kolegi (tudi ob njihovih kratkotrajnih raziskavah v Ljubljani, Kopru, Mariboru in Novi Gorici) in s pogledom na mesta na drugi strani meje (ob raziskovalnih obiskih Reke/Rijeke, Zagreba in Kutine).

³ Naveden je zgolj izbor raziskav sodelavcev raziskovalnega projekta o urbanih prihodnostih iz zadnjega poldruga desetletja, ki pa seveda niso edine, ki sodijo v urbano etnologijo oz. antropologijo v Sloveniji in na Hrvaškem.

RAZNOVRSTNOST SLOVENSkih URBANIH PRIHODNOSTI

Tematski sklop uvede prevod članka (Gulin Zrnič, Poljak Istenič, 2022a) o prihodnosti kot predmetu kulturnoantropološkega raziskovanja in analitičnem konceptu, ki razgrne teoretski okvir, na katerega se opirajo razprave v nadaljevanju (prim. Gulin Zrnič, Poljak Istenič, 2022b). Avtorici poudarjata, da prihodnost in preteklost, kakor ju v študijah primerov ubesedujejo avtorji, izvirata iz sedanjosti ter sta kulturno in kontekstualno relativni. Prihodnost se kaže kot zbir raznovrstnih možnosti, o katerih različni akterji razpravljajo, se o njih pogajajo, jih preigravajo in aktivirajo. S tem tudi sami – v odvisnosti od svojih vrednot, razumevanj, navad, načinov delovanja in afektov – ustvarjajo prihodnost in krepijo svojo (časovno) tvornost, hkrati pa ostajajo omejeni z možnostmi, ki jih dopuščajo oziroma jih ustvarjajo globalne in lokalne okoliščine. Avtorici se ne zavzemata za razvoj posebne antropološke poddiscipline, ki bi se ukvarjala s prihodnostjo, pač pa predlagata, naj prihodnost eksplicitneje prežema vsako antropološko raziskovanje, kar so avtorji članokov tudi upoštevali.

Zaradi vse večjega števila mestnih prebivalcev in gospodarske odvisnosti podeželske okolice od mest ta postajajo vse bolj izpostavljena podnebnim spremembam, gospodarskim krizam in socialnim pretresom, zato jih je treba »zaščititi pred prihodnostjo« (Girardet, 2008). O tem na primeru Ljubljane razpravlja Tatiana Bajuk Senčar in Saša Poljak Istenič (2022). V središču njenega zanimanja so čebele, ki so postale simbol čistega okolja in zato argument v spreminjanju pristopov k upravljanju mesta. Čebelarjenje, ki v Sloveniji velja za nesnovno kulturno dediščino in ga je kot specifičen način življenja Slovencev potrdil tudi Unesco, v Ljubljani vpliva na ozelenjevanje mesta, upravljanje z zelenimi površinami (predvsem s pozno košnjo), možnosti za prehransko samooskrbo (saj je, ob divjih oprasovalcih, bistveno za vrtičkarstvo), okoljsko vzgojo najmlajših (apivrtci) in okoljsko osveščanje starejših – torej na zadeve, ki so pomembne ne le za prihodnost mesta, pač pa kar človeštva.

Da je Ljubljana danes poznana predvsem po zeleni viziji prihodnosti, je pomembno prispevala pridobitev naziva Zelena prestolnica Evrope leta 2016 (Poljak Istenič, 2016, 2018). Tudi Nova Gorica si s sklicevanjem na evropsko znamko skuša ustvariti boljšo prihodnost, saj je skupaj s sosednjo Gorico/Gorzio prejemnica naziva Evropska prestolnica kulture 2025; na Hrvaškem si je v letih pred 2020 podobno prizadevala Reka/Rijeka (Škrbić Alempijević, Gulin Zrnič, 2022). Nova in »stara« Gorica sta se odločili, da se bosta v tem projektu tesneje povezali v t. i. somestje. Jaro Veselinovič in Miha Kozorog (2022) analizirata prevladujoče scenarije, kako doseči ta cilj. Ukvarjata se z vizijami izbranih akterjev, ki segajo od vsakdanje komunikacije (uveljavitev pasivne dvojezičnosti) in družbenega organiziranja (čezmejno povezovanje in sodelovanje, predvsem v kulturi) do infrastrukture (obnova obmejnih prostorov in stavb, ureditev skupnega brezžičnega omrežja in izboljšanje čezmejne mobilnosti).

Če se omenjena etnografska članka neposredno ukvarjata z razvojem mest, pa naslednja prispevka v tematskem sklopu v središče postavljata razmerje med preteklostjo in prihodnostjo, kakor ga občutijo prebivalci določenega kraja oz. območja (Pomurje, slovenska Istra). Nina Vodopivec (2022) opozarja, da se določenim skupinam v javnosti odreka tvornost v ustvarjanju prihodnosti. Za primer navaja odpuščene industrijske delavce, ki so deležni očitka, da se nostalgичno ozirajo v preteklost in hrepenijo po izgubljenem delu, čeprav (navadno ob stečaju tovarn in izgubi dela) intenzivno premišljajo o prihodnosti in jo načrtujejo – kako preživeti, dobiti drugo službo, se naučiti novih stvari. Kot historični subjekti so pogosto predmet industrijskega dediščinjenja, ki pa se največkrat osredinja na ohranjanje industrijskih prostorov, zgodb uspešnih podjetnikov in blagovnih znamk. Vendar pa so v Murski Soboti, središču Prekmurja, kjer je delovala tovarna Mura s podružnicami, z več projekti priznali znanje, inovativnost, ustvarjalnost in domišljijo Murinih delavk in delavcev, ki so prepoznani kot pomembni za napredek oz. prihodnost kraja in regije, prihodnost, ki se je po stečaju Mure že zgodila, in tista, za katero si še prizadevajo; vizija Murska Sobota namreč temelji na razvoju kulturne, obrtniške in industrijske dediščine.

Tudi Katja Hrobat Virloget (2022) se ukvarja s časovnimi orientacijami določenih skupin prebivalstva, pri čemer pa je v ospredju njene razprave vprašanje, kako preteklost vpliva na zamišljanje prihodnosti. Osredinja se na slovenski del Istre, kjer se različne skupine prebivalcev še niso pomirile s svojo preteklostjo ali pa je bila ta utišana, kar močno vpliva na njihove odločitve v sedanjosti in jih ovira pri zamišljanju oziroma načrtovanju prihodnosti. To prikaže na primerih iskanja primernega poimenovanja za slovenski del Istre in lokalnih identifikacij, ki so odvisne od bivanja v mestu ali na podeželju in avtohtonosti. Hkrati pa je pomembna njena ugotovitev, da lahko tudi etnologi in kulturni antropologi s svojim delom, ki upošteva raznovrstne glasove, začnejo celiti rane iz preteklosti; njihove objave postanejo točka preloma, ki lahko spodbudi medsebojno razumevanje in komunikacijo, kar lahko potencialno vodi v pomirjeno prihodnost.

SKLEP

Z osredinjanjem na majhna mesta srednje in jugovzhodne Evrope članki torej nadgrajujejo in dopolnjujejo prevladujoče raziskave o svetovnih mestih zahodne in južne poloble. Raziskovalke in raziskovalci svoj pristop utemeljujejo v etnologiji in kulturni antropologiji, tj. z značilnim razumevanjem mest kot kompleksnih in spremenljivih prizorišč človeških izkušenj in delovanja. Raziskovanje urbane kulture odstira pogled na načine življenja državljanov in njihovo kontekstualizacijo vsakdanjika, uporaba etnografskega pristopa pa podrobno razlaga specifične mestne razmere in odzive urbanih akterjev nanje, predvsem pa omogoča pogled na to, kako preteklost in sedanjost, prevladujoči časovnosti etnologije in kulturne antropologije, vplivata na zamišljanje (urbane) prihodnosti.

REFERENCE

- Abélès, Marc. 2000. Virtual Europe. V *An Anthropology of the European Union: Building, Imagining and Experiencing the New Europe*, ur. Irène Bellier in Thomas M. Wilson, 31–52. London: Bloomsbury Academic. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781474214285.ch-002>.
- Bajuk Senčar, Tatiana in Saša Poljak Istenič. 2022. »Ni čebel – ni prihodnosti«: Čebela kot simbol zelene Ljubljane. *Traditiones* 51 (3): 45–74. DOI: <https://doi.org/10.3986/Traditio2022510303>.
- Caves, Roger W., ur. 2004. *Encyclopedia of the City*. London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203484234>.
- Čapo, Jasna in Petra Kelemen. 2018. Mixing Ethnic and Non-Ethnic Economic Strategies: Migrant Entrepreneurs in Zagreb. *Narodna umjetnost* 55 (2): 29–56. DOI: <https://doi.org/10.15176/vol55no202>.
- Girardet, Herbert. 2008. *Cities People Planet: Urban Development and Climate Change*. Chichester: Wiley and Sons.
- Godina Golija, Maja. 1992. *Iz mariborskih predmestij: O življenju in kulturi mariborskih delavcev v letih od 1919 do 1941*. Maribor: Obzorja.
- Gulin Zrnić, Valentina. 2009. *Kvartovska spika*. Zagreb: Inštitut za etnologio I folkloristiko, Jesenski i Turk.
- Gulin Zrnić, Valentina in Saša Poljak Istenič. 2022a. Etnologija in kulturna antropologija budućnosti: Koncepti za istraživanje nečega što (još) ne postoji. *Narodna umjetnost* 59 (1): 137–162. DOI: <https://doi.org/10.15176/vol59no109>.
- Gulin Zrnić, Valentina in Saša Poljak Istenič. 2022b. Etnologija in kulturna antropologija prihodnosti: Koncepti za raziskovanje nečesa, česar (še) ni. *Traditiones* 51 (3): 7–15. DOI: <https://doi.org/10.3986/Traditio2022510302>.
- Gulin Zrnić, Valentina in Nevena Škrbić Alempijević. 2019. *Grad kao susret*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Gulin Zrnić, Valentina, Nevena Škrbić Alempijević in Josip Zanki, ur. 2016. *Mjesto izvedbe i stvaranje grada*. Zagreb: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Hrobat Virloget, Katja. 2020. Urban Heritage Between Silenced Memories and “Rootles” Inhabitants: The Case of the Adriatic Coast in Slovenia. V *The Routledge Handbook of Memory and Place*, ur. Sarah de Nardi idr., 22–30. Abingdon, New York: Routledge.
- Hrobat Virloget, Katja. 2021. *V tišini spomina: »Eksodus« in Istra*. Koper: Založba Univerze na Primorskem; Trst: Založništvo tržaškega tiska.
- Hrobat Virloget, Katja. 2022. Preteklost, ki ne mine?: Nepredelana preteklost v sedanjosti in prihodnosti Istre. *Traditiones* 51 (3): 121–139. DOI: <https://doi.org/10.3986/Traditio2022510306>.
- Hrobat Virloget, Katja idr. 2016. Abandoned Spaces, Mute Memories: On Marginalized Inhabitants in the Urban Centres of Slovenia. *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 64 (1): 77–90. DOI: <https://doi.org/10.2298/GEI1601077H>.
- Hrytsai, Liliia. 2020. The Evolution of the European Urban Agenda: A Hard Path Towards a City-Oriented Policy? *Athenaeum* 67 (3): 21–35. DOI: <https://doi.org/10.15804/athena.2020.67.02>.
- Kozina, Jani idr. 2019. *Družbeni učinki urbanega kmetijstva*. Ljubljana: Založba ZRC. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610501787>.
- Kozorog, Miha. 2009. *Antropologija turistične destinacije v nastajanju: Prostor, festivali in lokalna identiteta na Tolminskem*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

- Kozorog, Miha. 2011. Festival Tourism and Production of Locality in a Small Slovenian Town. *Journal of Tourism and Cultural Change* 9 (4): 298–319. DOI: <https://doi.org/10.1080/14766825.2011.617453>.
- Kozorog, Miha. 2012. Dante Alighieri Was Here: Place, Identities, Geographies and Histories in a Small Slovenian Town. *Anthropological Journal of European Cultures* 21 (1): 3–21. DOI: <https://doi.org/10.3167/ajec.2012.210102>.
- Kozorog, Miha. 2013. *Festivalski kraji: Koncepti, politike in upanje na periferiji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kremenšek, Slavko. 1970. *Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem*. Ljubljana: SAZU.
- Kremenšek, Slavko. 1980. *Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejšje dobe*. Ljubljana: PZE za etnologijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja.
- Muraj, Aleksandra. 1990. Alternativno trgovanje između potrebe i rasonode. *Etnološka tribina* 20 (13): 31–38.
- Poljak Istenič, Saša. 2015. Kolo kot akter ustvarjalne urbane regeneracije. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 55 (3–4): 23–37.
- Poljak Istenič, Saša. 2016. Reviving Public Spaces through Cycling and Gardening: Ljubljana – European Green Capital 2016. *Etnološka tribina* 46 (39): 157–175. DOI: <https://doi.org/10.15378/1848-9540.2016.39.06>.
- Poljak Istenič, Saša. 2018. Green Resistance or Reproduction of Neoliberal Politics? Grassroots Collaborative Practices in Slovenia's "Green Capital" Ljubljana. *Ethnologia Europaea* 48 (1): 34–49. DOI: <https://doi.org/10.16995/ee.1949>.
- Poljak Istenič, Saša. 2019a. Dwelling Participatory Style: Power and Empowerment in a Neighborhood Renovation and Revitalization. *Journal of European Ethnology and Cultural Analysis*, Special Issue 1: 92–113.
- Poljak Istenič, Saša. 2019b. Participatory Urbanism: Creative Interventions for Sustainable Development. *Acta geographica Slovenica* 59 (1): 127–140. <https://doi.org/10.3986/AGS.5142>.
- Poljak Istenič, Saša in Valentina Gulin Zrnić. 2022. Vizije prihodnosti mest: Primerjalna analiza strateškega urbanističnega načrtovanja v slovenskih in hrvaških mestih / Visions of Cities' Futures: A Comparative Analysis of Strategic Urban Planning in Slovenian and Croatian Cities. *Urbani izziv* 33 (1): 55–66, 122–133. DOI: <https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2022-33-01-05>.
- Poljak Istenič, Saša in Jani Kozina. 2020. Participatory Planning in a Post-Socialist Urban Context: Experience from Five Cities in Central and Eastern Europe. V *Participatory research and planning in practice*, ur. Janez Nared in David Bole, 31–50. Cham: Springer Open. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-28014-7_3.
- Poljak Istenič, Saša, Mateja Šmid Hribar in Jani Kozina. 2023. Nexus of Urban Gardening and Social Sustainability in European Postsocialist Cities. V *Urban and Regional Agriculture: Building Resilient Food Systems*, ur. Peter Droege, 179–205. London: Elsevier, Academic Press. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-820286-9.00013-3>.
- Ravnik, Mojca. 1981. *Galjevica*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Rihtman-Auguštin, Dunja. 1988. *Etnologija naše svakodnevice*. Zagreb: Školska knjiga.
- Robinson, Jennifer. 2006. *Ordinary cities: Between Modernity and Development*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis.
- Rubić, Tihana. 2017. *Nezaposleni u gradu: Antropologija rada i neformalne ekonomije*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo.
- Rubić, Tihana in Valentina Gulin Zrnić. 2015. *Vrtovi našega grada*. Zagreb: Inštitut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, Parkticipacija.

- Škrbić Alempijević, Nevena in Valentina Gulin Zrnić. 2022. Rijeka 2020: Resemantization of the City Identity by Culture. *Sociologija i prostor* 60 (2): 223–244. <https://doi.org/10.5673/sip.60.2.1>.
- MOL. 2015. *Trajnostna urbana strategija Mestne občine Ljubljana 2014–2020*. <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/urbanizem/trajnostna-urbana-strategija-mol/>.
- Veselinovič, Jaro in Miha Kozorog. 2022. Evropska prestolnica kulture 2025: Večtirno gibalno razvoja čezmejnega mesta Nove Gorice in Gorice. *Traditiones* 51 (3): 75–97. DOI: <https://doi.org/10.3986/Traditio2022510304>.
- Vodopivec, Nina. 2007. *Labirinti postsocializma: Socialni spomin tekstilnih delavk in delavcev*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis.
- Vodopivec, Nina. 2021. *Tu se ne bo nikoli več šivalo: Doživljanja izgube dela in propada tovarne*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
- Vodopivec, Nina. 2022. Deindustrializacija in prihodnost: Izkušnje časa po stečaju tovarne Mura. *Traditiones* 51 (3): 99–120. DOI: <https://doi.org/10.3986/Traditio2022510305>.
- Združeni narodi, 2018. *World Urbanization Prospects 2018*. <https://population.un.org/wup/publications/Files/WUP2018-Highlights.pdf>.

URBAN FUTURES: FROM VISIONS OF SLOVENIAN TOWNS TO SILENCED URBAN RESIDENTS

The article highlights topics that have proven crucial for the future of selected Slovenian towns (Ljubljana, Nova Gorica, Murska Sobota, coastal towns). Furthermore, it underlines the efforts of their residents, who identify with them and actively work for their implementation, dispute them, ignore them, or are being ignored by the towns. Efforts for a better future are not tied to specific locations but are most noticeable in cities as central foci of power. Today, 55% of the world's population lives in urban areas; many cities strive to meet the needs of their (growing) populations by planning the development of infrastructure or activities that affect the quality of life. Development is a fundamental concept of urban and state policies, which systematically include the future in all their projects.

Urban studies are most often devoted to megacities, metropolises, and global cities. In contrast, smaller and globally uninfluential cities, such as those in Slovenia and Croatia, continue to be marginalized in these discussions. Despite calls to study »ordinary cities« (Robinson, 2006), they still largely remain in the domain of national scientific disciplines. Slovenian and Croatian urban ethnology have focused on urban areas since the 1970s and have also started to pay attention to urban futures in the last decade. Recent studies in Slovenia have focused on urban future-proofing practices (Bajuk Senčar, Poljak Istenič, 2022), projects that put cities on the European or world map, such as the European capital of culture (Veselinovič, Kozorog, 2022), the agency of inhabitants in future-making endeavors (Vodopivec, 2022), and the influence of

the contested past on imagining the future (Hrobat Virloget, 2022). In these studies, the future appears as a set of diverse contingencies that are discussed, negotiated, played out, and activated by various actors (Gulin Zrnić, Poljak Istenič, 2022b). This line of ethnographic inquiry focuses on inhabitants' ways of life and their contextualizations of the everyday. Furthermore, it explores how the past and the present – the dominant temporalities of ethnology and cultural anthropology – influence ways of imagining the (urban) future.

Doc. dr. Saša Poljak Istenič, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana, Slovenija,
sasa.poljak@zrc-sazu.si

Besedilo je nastalo v okviru projekta *Urbane prihodnosti: Zamišljanje in spodbujanje možnosti v nemirnih časih*, ki ga sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (J6-2578) in Hrvaška znanstvena fundacija (IPS-2020-01-7010), ter raziskovalnega programa *Etnološke, antropološke in folkloristične raziskave vsakdanjika* (P6-0088), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.